

QISHLOQ XO‘JALIGI YERLARIDAN FOYDALANISHDA
DAVLAT XIZMATLARINING AHAMIYATI

Arabova Gulbodom Odil qizi

*“O‘zdavyerloyiha” davlat ilmiy-loyihalash institutining arxiv ishi
bo‘yicha bosh mutaxassisi*

Annotatsiya. *Maqolada qishloq xo‘jaligi yerlaridan oqilona foydalanishni ta‘minlashda davlat xizmatlarining tutgan o‘rni, mavjud tizimning afzalliklari va kamchiliklari, shuningdek, davlat xizmatlari samaradorligini oshirish bo‘yicha taklif va tavsiyalar yoritiladi. Yer resurslari boshqaruvi, yer kadastr, raqamlashtirish jarayonlari, monitoring tizimlari va ularning qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishiga ta‘siri chuqur tahlil qilinadi.*

Kalit so‘zlar: *qishloq xo‘jaligi yerlari, davlat xizmati, yer resurslari, yer kadastr, raqamlashtirish, yer munosabatlari, monitoring.*

Kirish. Qishloq xo‘jaligi yerlaridan oqilona foydalanish – agrar sohaning raqobatbardoshligi, oziq-ovqat xavfsizligi va xalq farovonligining asosiy omillaridan biridir. O‘zbekiston iqtisodiyotida qishloq xo‘jaligining salmoqli o‘rni, aholining katta qismi ushbu sohada bandligi, shuningdek, yerning qayta tiklanmaydigan resurs ekanligi davlat tomonidan ushbu sohaga alohida e‘tibor qaratilishini taqozo etadi.

Qishloq xo‘jaligi yerlaridan foydalanish bo‘yicha davlat xizmatlari – bu yerdan foydalanish huquqlarini rasmiylashtirish, yer kadastrini shakllantirish, monitoringni yuritish, yerlarni baholash, yerga oid hujjatlarni elektron shaklda taqdim etish kabi jarayonlarni qamrab oladi. Mazkur xizmatlar davlat organlari faoliyatining muhim yo‘nalishlaridan bo‘lib, ular zaminida yer munosabatlarining qonuniyligi, shaffofligi va samaradorligi ta‘minlanadi.

Ushbu maqola qishloq xo'jaligi yerlaridan foydalanishda davlat xizmatlarining o'rni va ahamiyatini ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilishga bag'ishlanadi. Yer resurslari, xususan, qishloq xo'jaligi yerlari mamlakat uchun muhim strategik resurs hisoblanadi hamda quyidagicha ahamiyatlarga ega:

1. Yerning iqtisodiy ahamiyati

- Qishloq xo'jaligi mahsulotlari ishlab chiqarishda asosiy ishlab chiqarish vositasi hisoblanadi.

- Yer resurslaridan samarali foydalanish agrar tarmoqlarning ishlab chiqarish hajmiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

- Qishloq xo'jaligi yerlari qiymati davlat byudjeti tushumlarining shakllanishida ham ahamiyatga ega.

2. Yerning ijtimoiy ahamiyati

- Qishloq aholisining mehnat faoliyati bevosita yer resurslariga bog'liq.

- Yerdan foydalanish fuqarolarning iqtisodiy erkinligi va farovonligida muhim o'rin tutadi.

3. Yerning ekologik ahamiyati

- Yer degradatsiyasi, sho'rlanish, suv tanqisligi kabi ekologik omillar yer resurslariga bosimni kuchaytirmoqda.

- Ekologik barqarorlikni ta'minlash yer resurslarini boshqarish sifatiga bog'liq.

Bu jihatlar qishloq xo'jaligi yerlaridan foydalanish bo'yicha davlat xizmatlari qanday ahamiyatga ega ekanligini yanada yaqqol ko'rsatadi.

Qishloq xo'jaligi yerlaridan foydalanish jarayoni ko'plab huquqiy, tashkiliy va iqtisodiy munosabatlarni o'z ichiga oladi. Davlat xizmatlari ushbu jarayonlarni tartibga soladi va yerdan foydalanishning qonuniyligini ta'minlaydi. Davlat xizmatlarining eng muhim yo'nalishlaridan biri – yerdan foydalanish huquqlarini belgilash va rasmiylashtirishdir. Bunga quyidagilar kiradi:

- Yerni ajratish;
- Yer uchastkasining chegaralarini belgilash;
- Yerga bo‘lgan mulk huquqini yoki uzoq muddatli foydalanish huquqini ro‘yxatdan o‘tkazish;
- Yerlardan foydalanish shartlarini ko‘rsatgan holda davlat reyestriga kiritish.

Yerlarga bo‘lgan huquqlarning aniq rasmiylashtirilishi fuqarolar va xo‘jalik yurituvchi subyektlarning huquqiy himoyasini ta’minlaydi.

Yer resurslari har bir davlatning iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy rivojlanishida muhim o‘rin tutadi. Yerning qayta tiklanmaydigan resurs sifatida cheklanganligi, aholi sonining ortib borishi va qishloq xo‘jaligi mahsulotlariga talabning ko‘payishi yer resurslari ustidan to‘g‘ri nazorat yuritishni talab qiladi. Shu nuqtai nazardan, **yer kadastri** davlat tomonidan boshqariladigan eng muhim axborot tizimlaridan biri hisoblanadi. Yer kadastri – qishloq xo‘jaligi yerlarining sifat ko‘rsatkichlari, maydonlari, konturlari, foydalanish shakllari bo‘yicha to‘plangan va yangilanib boriladigan ma’lumotlar majmuasidir.

Davlat xizmatlarining ushbu yo‘nalishiga quyidagilar kiradi:

- yerlarning kadastr bahosini aniqlash;
- yer toifalarini tasniflash;
- elektron kadastr xaritalarini shakllantirish;
- yer fondi bo‘yicha ma’lumotlarni yangilab borish.

Yer kadastri orqali davlat yerdan foydalanish samaradorligini nazorat qiladi va kelgusidagi yer siyosatini shakllantiradi.

Yer monitoringi raqamli texnologiyalar, kosmik suratlar, dron kuzatuvlari, GIS tizimlari va laboratoriya tahlillari asosida olib boriladi. Bu tizim davlatning yer siyosatini shakllantirishda asosiy axborot manbai bo‘lib xizmat qiladi. Yer monitoringi – yerning holatini baholash, uning

degradatsiyasi, shoʻrlanishi yoki hosildorligidagi oʻzgarishlarni kuzatib borish tizimidir.

Unga quyidagilar kiradi:

- masofadan zondlash (sunʼiy yoʻldosh va dronlar);
- tuproq tahlillari;
- ekin maydonlarining yilma-yil holatini baholash;
- suv resurslaridan foydalanishni nazorat qilish.

Monitoring tizimi ekin maydonlarida yuzaga kelayotgan muammolarni oʻz vaqtida aniqlash va choralar koʻrish imkonini beradi.

Bugungi kunda davlat xizmatlari qishloq xoʻjaligi ishlab chiqarishining koʻplab strategik jihatlariga bevosita taʼsir koʻrsatadi. Yer munosabatlarining aniq va shaffof boʻlishi fermer xoʻjaliklari va tadbirkorlik subyektlariga ishonchli investitsiya muhiti yaratadi. Yerga boʻlgan huquqning huquqiy kafolatlanishi:

- uzoq muddatli investitsiya loyihalarini amalga oshirish imkonini beradi;

- yer bozorida barqarorlikni taʼminlaydi;

- yer yuzasida tasodifiy yoki noqonuniy foydalanish holatlarini kamaytiradi.

Yer kadastrining aniq yuritilishi qishloq xoʻjaligi yerlarining holatini toʻgʻri baholash imkonini beradi. Natijada quyidagilar amalga oshiriladi:

- qaysi yerda qaysi ekinni ekish samarali ekanligi aniqlanadi;
- suv resurslaridan foydalanish meʼyorlari belgilanadi;
- qishloq xoʻjaligi maydonlarining maqsadsiz foydalanilishi cheklanadi.

Davlat xizmatlarining elektron shaklga oʻtkazilishi orqali byurokratik toʻsiqlar kamayadi, inson omili qisqaradi. Bu korrupsiyaga qarshi kurashda samarali vosita hisoblanadi. Monitoring va kadastr maʼlumotlarining aniq yuritilishi qishloq xoʻjaligi ishlab chiqarishiga oid strategik rejalashtirishni

takomillashtiradi. Bu mamlakatning oziq-ovqat xavfsizligiga ijobiy ta'sir qiladi.

Xulosa. Qishloq xo'jaligi yerlaridan foydalanishda davlat xizmatlarining ahamiyati nihoyatda yuqori bo'lib, ular orqali yerdan foydalanishning qonuniyligi, samaradorligi, shaffofligi va ekologik barqarorligi ta'minlanadi. Raqamlashtirish, monitoring tizimlarini rivojlantirish, kadastr ma'lumotlarining aniqligini oshirish — qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishining barqaror rivojlanishi uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Davlat xizmatlarining sifatini oshirish nafaqat iqtisodiy natijalarga, balki ijtimoiy farovonlikka ham sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Shu bois ushbu sohani takomillashtirish O'zbekistonning milliy rivojlanish strategiyalarida muhim o'rin egallaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Yer kodeksi. – Toshkent, 2022.
2. “Yer kadastr to'g'risida”gi Qonun. – O'RQ-188, 2020-y.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-5024-son Qarori “Yer kadastr va davlat xizmatlarini raqamlashtirish chora-tadbirlari to'g'risida”. – 2021-y.
4. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Yer monitoringini tashkil etish tartibi to'g'risida”gi Qarori. – 2020-y.
5. Karimov B., Tillaev N. **Yer resurslarini boshqarish va kadastr asoslari.** – Toshkent: TIAME, 2021.
6. Abdullayev M. **Qishloq xo'jaligi yerlaridan samarali foydalanishning iqtisodiy asoslari.** – Toshkent: Fan, 2019.
7. FAO (Food and Agriculture Organization). **Land Resource Planning for Sustainable Agriculture.** – Rome, 2020.
8. World Bank. **Digital Land Governance and Land Administration Systems.** – Washington, 2021.
9. Hasanov X. **Yer monitoringi va masofaviy zondlash texnologiyalari.** – Toshkent: Universitet, 2022.
10. UNDP. **Sustainable Land Management in Central Asia.** – New York, 2021